

Модуль 4

**Шляхи розвитку держави і права України у постреволюційний та
радянський часи**

Загальна тема

**Державний апарат та правова система України радянської доби
кінця 1917 – першої половини 1991 років. Період формування основ
держави і права незалежної, суверенної України 90-х років ХХ
століття.**

Підтема I.

**«Становлення радянської державної влади та систематизація
права в УСРР у 20-х роках ХХ століття»**

Тези для підготовки до лекції

Міжнародно – правове становище українських земель після Першої Світової війни (поствоєнний період). Міжнародні підстави включення земель Західної України, Закарпаття, Північної Буковини та Південної Бессарабії під владу Румунії, Польщі та Чехо-Словаччини у 1918 – 1921 роках. Паризька мирна конференція (19 січня 1919- 21 січня 1920 рр.) та вироблення нею міжнародних договорів взагалі та відносно земель України зокрема. Рішення Верховної ради Антанти 25 червня 1919 р. та 11 липня 1919 р. стосовно Східної Галичини. Сен – Жерменський мирний договір 10 вересня 1919 р. Ухвала Союзних держав 21 вересня 1919 р. Рижський мирний договір 18 березня 1921 р. Тріанонський мирний договір 4 червня 1920 р. відносно Закарпаття і Північної Буковини. Севрський мирний договір 10 серпня 1920 р. стосовно Бессарабії. Румунська експансія українських етнічних земель з 1918 р. Карпатська Україна (1938 – 1939 рр.). Міжнародно - правові підстави запровадження автономії у складі Чехословаччини. Ухвалення чехословацьким парламентом конституційний законів про автономію Карпатської України. (11 X. 1938 р. та 22 XI. 1038 р.) Політико-правові причини проголошення незалежності 15 березня 1939 р. Проголошення повної державної самостійності Карпатської України. «Конституційний закон» від 15 березня 1939 р. Правова система Карпатської України. Рецепція права та судоустрою Чехословаччини. Окупація території Карпатської України Угорщиною, що не сприйнята більшістю європейських держав. Міжнародне визнання радянської України. Рижський мирний договір 18 березня 1921 р. УСРР та Польської республіки. Радянська Україна як співзасновник СРСР. Генуезька конференція 10 квітня – 19 травня 1922 року та її рішення з економічних та фінансових питань держав Європи.

Держава та право радянської України (кінець 1917 – початок 1922 рр.). Перший Всеукраїнський з'їзд Рад 11-12 грудня 1917 р. у Харкові та питання про його легітимність. Резолюція з'їзду про фактичне проголошення України Республікою Рад робітничих, солдатських і селянських депутатів. III Всеукраїнський з'їзд Рад 6 – 10 березня 1919 р. та юридичне оформлення законодавчої влади в Українській Соціалістичній Радянській Республіці (УСРР). Визначення «соціалістичної законності». Джерела права радянської України 1917 – 1923 рр.: звичаєве право місцеве та революційне); законодавство бувшої імперії; постанови Тимчасового уряду; декрети Ради Народних Комісарів; нормативно-правові акти радянської України (закони та підзаконні акти); рішення з'їздів і пленумів РКП (більшовиків) та Комуністичної партії України (12 VII. 1918 р.) як автономного осередку РКП (б); революційна правосвідомість; судова практика; міжнародно-правові договори. Конституція УСРР 10 березня 1919 р. Законодавчі органи - Всеукраїнський з'їзд Рад, Всеукраїнський Центральний Виконавчий Комітет, Рада Народних Комісарів. Соціалістична правотворчість. Поняття соціалістичного радянського права. Галузі, підгалузі та інститути права й законодавства. Зародження основ цивільного права. Формування соціалістичної власності. Обмеження приватного цивільного обороту.

Введення державної монополії на торгівлю визначеними предметами споживання. Позазаконна націоналізація та експропріація промислових підприємств. Земельне право. «Декрет про землю» II-го з'їзду Рад від 25 жовтня 1917 р. Постанова радянського уряду «Про перехід землі в розпорядження земельних комітетів» та Положення «Про земельні комітети і про врегулювання ними сільськогосподарських відносин». (5 XI. 1917 р.). Закон РНК «Про соціалізацію землі». (14 III. 1918 р.). Становлення колективного господарства у землеробстві. Трудове право. Декрет «Про 8-ми годинний робочий день» (29 X. 1917 р.). Декрети «Про соціальне страхування від безробіття» (11 XII. 1917 р.) та «Про соціальне страхування на випадок хвороби» (22 XII. 1917 р.). Декрет «Про біржі праці» (31 I. 1918 р.). Визначення соціальних питань місцевими Радами та фабрично – заводськими комітетами. Кримінальне право. «Інструкція НКЮ» від 19 грудня 1917 р. про революційний трибунал. Вираження і закріплення норм кримінального права в постановах рішеннях і зверненнях місцевих Рад, наказах ревкомів, революційних штабів, вироків народних судів і революційних трибуналів та інших надзвичайних органів. Поняття контрреволюційних злочинів: змови і заколоти, спрямовані на повалення радянської влади; вступ до контрреволюційного війська, продаж контрреволюціонерам зброї; шпигунство, диверсії, шкідництво, терористичні акти; саботаж заходів радянської влади з боку колишніх державних службовців. Подальший розвиток системи радянського права (початок 1919 – кінець 1922 рр.). Соціально – політичний перехід від політики воєнного комунізму до так званої нової економічної політики (державного капіталізму). Регулювання цивільно-правових відносин. Першочергове значення в підтримці державної власності. Декрети Тимчасового Робітничо – Селянського уряду радянської України «Про націоналізацію всіх приватних залізничних доріг і під'їзних шляхів» (5 I. 1919 р.) та «Про порядок націоналізацію підприємств» (11 I. 1919 р.) . Декрет «Про націоналізацію банків» (22 I. 1919 р.). Створення Народного Банку радянської України. Декрети «Про націоналізацію добродійних закладів» (4 III. 1919 р.) та «Про націоналізацію лікарняних та санітарних закладів» (25 IV. 1919 р.). Кооперативна власність. Декрети «Про невтручання місцевих органів Радянської влади у справи кооперативів» (12 II. 1919 р.) та «Про заходи сприяння кустарній промисловості» (6 VIII. 1920 р.). Особиста власність. «Про відібрання надлишків білизни у буржуазії» (1 III. 1919 р.). Спадкове право. Декрет «Про відміну спадкування» (21 III. 1919 р.). Заборона права спадкування як по закону так і по духовному заповіту. Сімейне право. Декрети «Про організацію відділів реєстрації громадянського стану» «Про громадянський шлюб і про ведення книг актів громадянського стану» та «Про розлучення» (20 II. 1919 р.). Оголошення церковного шлюбу приватною справою осіб. Повна свобода розлучення. Судовий порядок встановлення батьківства. Заборона усиновлення дітей Підготовка «Сімейного кодексу УСРР» у 1920 р. Земельне право. Декрет ВУЦВК від 26 травня 1919р. «Про соціалістичний землеустрій та про перехідні заходи до соціалістичного землекористування». Закон від 5 лютого 1920 р. « Про землю». Колективне

соціалістичне землекористування. Трудове право. Застосування трудової мобілізації та мілітаризація підприємств та закладів під час Громадянської війни. Утворення товариських судів на підприємствах. Кримінальне право. Введення в дію на території УСРР 4 серпня 1920 р «Керівних начал з кримінального права РСФРР». Поняття «червоного терору». Закріплення норм спрямованих на зміцнення радянської влади, посилення «диктатури пролетаріату». Поняття злочину: дія або бездіяльність, які були небезпечними для інтересів робітничого класу і всіх трудящих та спрямовані на послаблення могутності радянської влади, на підлив завоювань революції. Найтяжчі злочини контрреволюційного характеру: змови і заколоти, спрямовані на повалення радянської влади; присвоєння злочинними організаціями функцій державних органів з метою повалення радянської влади; вступ до контрреволюційного війська, продаж контрреволюціонерам зброї; шпигунство, диверсії, шкідництво, терористичні акти; саботаж заходів радянської влади з боку колишніх державних службовців. Види покарання: смертна кара, позбавлення волі, тюремне ув'язнення, штраф тощо. Характерна риса кримінального права - невизначеність санкції. Процесуальне право. Вирішення цивільних спорів тільки у народних судах. Тимчасове положення про народні суди та революційні трибунали від 20 лютого 1919 р. Положення Ради Народних Комісарів «Про народний суд» (16 X. 1919 р.). Інструкція Наркомату юстиції УСРР «Про судочинство» від 3 червня 1919 р. Циркуляр НКЮ УСРР «Про прискорення виробництва попереднього слідства» (8 II. 1920 р.). Судоустрій. Декрет про суд № 1. 1917 р. Скасування імперського апарату юстиції. Створення двох видів судових органів: місцеві суди і революційні трибунали. Постанова Народного Секретаріату Радянської України від 4 січня 1918р. «Про введення Народного суду». Революційні трибунали. Декрет РНК УСРР від 19 лютого 1919 року «Про суд». «Тимчасове положення про народні суди та революційні трибунали» УСРР від 20 лютого 1919р. Компетенція місцевих судів - цивільні справи на суму позову до 3 тис. рублів та кримінальні справи з покаранням до двох років позбавлення волі. Повноваження революційних трибуналів – розгляд контрреволюційних та інших тяжких злочинів. Обвинувачення та захист. Поняття «народного контролю».

Кодифікація радянського права в УСРР у 20-х роках ХХ століття. Причини першої систематизації права: перехід до нової економічної політики (державний капіталізм); зміна правового нігілізму інтенсивним розвитком законодавства; подолання у радянському законодавстві суттєвих суперечностей і прогалин; вплив зовнішньополітичного фактору перед проведенням Генуезької конференції (1922 р.); намагання радянської влади наблизити вітчизняне законодавство до стандартів західноєвропейських систем права.

Організація роботи кодифікаційних комісій в радянських республіках. Особливості підготовка проекту радянського цивільного кодексу. Збірна кодифікаційна комісія при російського Наркомату юстиції з науковців-юристів усіх радянських республік взагалі та УСРР зокрема (В.М. Корецький, М.О. Максимейко тощо). Розсилання підготовленого проекту цивільного кодексу для затвердження

законодавчими органами УСРР, БСРР, ЗСФРР, РСФРР. Підготовка галузевих кодексів кодифікаційними комісіями в наркоматах та ВУЦВК УСРР.

Наслідки кодифікаційних робіт. I період (1922-1925 роки): 1922 р. - Кримінальний кодекс УСРР, Кримінально-процесуальний кодекс УСРР, Положення про судоустрій УСРР, Цивільний кодекс УСРР, Земельний кодекс УСРР, Кодекс законів про працю УСРР, Кодекс законів про народну освіту УСРР; 1923 р. - Закон про ліси УСРР; 1924 р. - Цивільний процесуальний кодекс УСРР, Тимчасові будівельні правила; 1925 р. - Ветеринарний кодекс, Виправно-трудоий кодекс УСРР. Додаткові причини наступного етапу: утворення СРСР; стрімке зростання загальносоюзного законодавства; прийняття Конституції СРСР 1924 р.; зміни у Конституції УСРР 1919 р.; завершення відбудовчого періоду; проголошення курсу на індустріалізацію та колективізацію держави. **II період (1926-1929 роки):** 1926 р. - Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР; 1927 р. - Адміністративний кодекс УСРР, нова редакція Кримінального кодексу УСРР, нова редакція Кримінально-процесуального кодексу УСРР. Остаточна відмова від нової економічної політики; 1928 р. - Статут цивільного будівництва УСРР, Гірничий кодекс УСРР; 1929 р. - Цивільний процесуальний кодекс УСРР, нова редакція Положення про судоустрій УСРР. Систематичне зібрання чинних законів УСРР (7 томів) 1929-30 років. Історико - правове значення першої кодифікації радянського права: створення більш ліберального правового режиму; суттєве розширення прав та свобод особистості; неможливість повної реалізації принципу демократизму в праві через політичний режим диктатури пролетаріату.

Структура та зміст новоприйнятих кодексів УСРР. Цивільний кодекс 1922 р. (4 частини та 435 статей). Перша «Загальна частина»: основні засади цивільного права; поняття суб'єктів та об'єктів цивільно-правових відносин; визначення угоди, позовної давності, цивільної правоздатності та дієздатності тощо. Друга частина «Речове право»: право власності (державна, кооперативна та приватна), право за будови, застава майна; виключні права держави на землю, її надра, води, націоналізовані підприємства, будівлі, залізниці, зброю, військове спорядження, телеграфне майно; предмет приватної власності. Третя частина «Зобов'язальне право»: поняття права зобов'язання з договорів, через безпідставне збагачення й завдання шкоди іншій особі. Четверта частина «Спадкове право»: спадкування за законом та заповітом; десятитисячна рублева межа передачі майна спадкоємцям; перехід спадку на користь держави.

Земельний кодекс 1922 р. (вступ, 4 частини та 227 статей). I частина «Про трудове землекористування»: правокористувачі землями сільськогосподарського призначення - трудові хлібороби та їх об'єднання, міські селища, державні установи і підприємства; заборона купівлі, продажу чи запродажу, заповіт чи дарування, та застава землі; трудова оренда землі; допомогова наймана праця в трудових хліборобських господарствах; переділ та виділ землі; закріплення та урядження земель трудового землекористування тощо. II частина «Про міські землі»: поняття міської землі; міська межа; попередження невірної забудови земель. III частина «Про

державне земельне майно»: склад державних земельних маєтностей; визначення радянських господарств (радгоспи); організація нових радянських господарств на землях державного земельного фонду. IV частина «Про землеурядження та переселення»: поняття землеурядження; покриття видатків на землеурядження; порядок переведення справ; державний запис землекористування; порядок розгляду земельних змагань; визначення переселення. Зміни у Земельний кодекс внесені Постановами ВУЦВК і РНК УСРР у вересні 1925 р. та червні 1927 р. стосовно: порядку розгляду земельних справ, розширення прав сільських Рад, трудової оренди землі, підсобної найманої праці, селянських господарств, прав і обов'язків сільських товариств тощо. Прийняття загальносоюзних основ землекористування і землевпорядження (1928 р.).

Кодекс законів про працю 1922 р. (17 розділів) Розділ I. «Загальна частина»: поширення норм кодексу на всіх осіб, які працюють за наймом; загальнообов'язковість норм трудового права для усіх підприємств, установ і господарств (державних, громадських та приватних) та усіх осіб, які застосовують найману працю за винагороду; недійсність договорів й угоди про працю, які погіршували умови праці. Розділ II. «Про порядок найму та надання робочої сили»: надання роботи громадянам УСРР у порядку добровільного найму; реєстрації безробітних в місцевих уповнаркомпраці тощо. Розділ III. «Про порядок притягнення до трудової повинності громадян УСРР»: залучення громадян до трудової повинності у виняткових випадках (стихійне лихо, нестача робочої сили для виконання найважливіших державних завдань); особи, які не підлягали залученню до трудової повинності. Розділ IV. «Про колективні договори»: поняття колективного договору; порядок заключення. Розділ V. «Про трудові договори»: визначення трудового договору; строки заключення договорів – на визначений строк не більше одного року, на невизначений строк, на час виконання визначених робіт; порядок розірвання договорів. Розділ VI. «Про правила внутрішнього розпорядку»: основи трудової дисципліни; види дисциплінарної відповідальності; Розділ VII. «Про норми виробітку»: робочі завдання для робочих та службовців. Розділ VIII. «Винагорода за працю»: види винагороди; нормування заробітної плати; поняття заробітної плати. Розділ IX. «Гарантії та компенсації»: поняття гарантій; види компенсацій. Розділ X. «Робочий час»: продовжуваність нормального робочого часу; 8-годинний робочий день; продовжуваність робочого часу до шести годин; скорочений робочий день; понаднормова робота. Розділ XI. «Час відпочинку»: визначення кожнотижневого відпочинку не менше 42 годин. Розділ XII. «Про учнівство»: порядок учнівства на підприємствах. Розділ XIII. «Праця жінок та неповнолітніх»: пільги для жінок і дітей на виробництві. Розділ XIV. «Охорона праці»: органи охорони; документальне оформлення охорони праці робітників та службовців. Розділ XV. «Про професійні (виробничі) союзи робочих і службовців та їх органи на підприємствах, закладах і господарствах»: органи профспілок на підприємствах, в установах і господарствах; визначалися права й обов'язки профспілкових організацій; обов'язки адміністрацій для сприяння роботі

профспілок. Розділ XVI. «Про органи з вирішення конфліктів і розгляду справ з порушення законів про працю»: порядок розгляду і розв'язання трудових спорів та справ про порушення трудового законодавства: а) примусовий - на особливих сесіях народних судів; б) примиренський - у примирних камерах, третейських суду. Розділ XVII. «Про соціальне страхування»: система соцстраху; коло осіб забезпечених соціальним страхуванням; види соціального страхування.

Кримінальний кодекс 1922 р. (Загальна частина - 5 глав та Особлива частина - 8 глав, 227 статей). Загальна частина: межі дії Кримінального кодексу; загальні початки застосування покарань; визначення міри покарання; роди та види покарання та інших заходів соціального захисту; порядок відбування покарань. Поняття злочину – всіляка суспільно-небезпечна дія або бездія, загроза основам радянського ладу і правопорядку, встановленому робітничо-селянською владою на перехідний до комуністичного ладу період часу. Мета покарання: загальне попередження нових порушень як з боку порушника, так і з боку нестійких елементів суспільства; пристосування порушника до умов співжиття шляхом виправно-трудового впливу; позбавлення злочинця можливості вчинення подальших злочинів. Види покарання: вигнання за межі УСРР; позбавлення волі зі строгою ізоляцією і без такої; примусові роботи без утримання під вартою; умовне засудження; штраф; позбавлення у правах; звільнення з посади; суспільне засудження; накладання зобов'язань відшкодувати збитків. Застосовування смертної кари у вигляді розстрілу. Особлива частина. Види злочинів: державні (контрреволюційні й проти порядку управління); посадові; порушення правил про відокремлення церкви від держави; господарські; проти життя, здоров'я, свободи та гідності особи; майнові; військові; порушення правил, що стосуються охорони народного здоров'я, суспільної безпеки та громадського порядку. Санкції за визначені види злочинів.

Кримінально-процесуальний кодекс 1922 р.: 6 відділів, 32 глав, які містили 481 статтю. Відділ перший : поняття підсудності, склад суду, сторони і порядок їх відводу, докази, протоколи, строки, судові витрати. Відділ другий: порушення виробництва з кримінальних справ, дізнання, умови проведення попереднього слідства, слідчі дільниці, пред'явлення обвинувачення, допит свідків та експертів, заходи попередження, обшуки та вилучення, оскарження дій слідчого, дії суду з припинення справи тощо. Відділ третій (виробництво у народному суді): одноособові дії народного судді, судові засідання, виробництво у раді народних суддів, особливі виробництва в народному суді, судові накази тощо. Відділ четвертий: провадження у революційних трибуналах, провадження у Верховному Трибуналі. Відділ п'ятий: провадження в порядку вищого судового контролю Наркомюсту. Відділ шостий: виконання вироків. Проголошення в кримінально-процесуальному праві демократичних принципів: змагальність, рівноправність сторін, право обвинуваченого на захист тощо. Визначення злочинності і покарання суто кримінальним законом. Регламентація діяльності органів дізнання та попереднього слідства. Публічність судових засідань. Розгляд кримінальних справ губернськими революційними трибуналами.

Кодекс законів про народну освіту 1922 р. (пreamбула, чотири книги поділені на розділи, глави і 767 статей). Книга I. Організація управління й постачання в народній освіті. Книга II. Соціальне виховання дітей. Книга III. Професійна та спеціально-наукова робота. Книга IV. Політична освіта і виховання дорослих. Метою освіти і виховання. Створення нового покоління людей комуністичного суспільства з психологією колективізму. Визначалася система соціального виховання дітей і професійної освіти молоді, структура наукових закладів, культурно-освітніх установ. Закріплення права всіх громадян на вільний доступ до знань, наук і мистецтва, на безплатну освіту. Спільність навчання осіб різної статі. Світський характер освіти. Закон про ліси 1923 р.: врегулювання правового становища лісів як об'єкта державної власності; встановлення порядку використання, збереження, охорони та відтворення лісів.

Цивільно-процесуальний кодекс 1924 р. (5 частин, 36 розділів та 316 статей). Зміст. Розділ I. Загальні положення; Розділ II. Наказне провадження; Розділ III. Позовне провадження; Розділ IV. Окреме провадження; Розділ V. Перегляд судових рішень; Розділ VI. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у цивільних справах та рішень інших органів (посадових осіб); Розділ VII. Судовий контроль за виконанням судових рішень; Розділ VIII. Провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та про видачу виконавчих листів на примусове виконання рішень третейських судів; Розділ VIII. Про визнання та виконання рішень іноземних судів в Україні; Розділ IX. Відношення втраченого судового провадження; Розділ X. Провадження у справах за участю іноземних осіб; Розділ XI. Прикінцеві та перехідні положення. Інститут представництва. Підсудність справ. Судові витрати. Процесуальні терміни. Виклики до суду. Судове провадження. Оскарження судових рішень та їх виконання.

Виправно-трудоий кодекс 1925 р. (вступ, 21 глава і 197 статті). Основні положення норм кримінально-процесуального права: виконання вироків суду, порядок відбуття засудженими покарання, організація діяльності й режим виправно-трудоих установ. Заходи соціального захисту: судово-виправні, медико-педагогічні та медичні. Види виправно-трудоих установ: будинки попереднього ув'язнення, будинки примусових робіт, перехідні трудові будинки, трудові колонії, установи для хворих в'язнів (лікарні, трудові реформаторії для неповнолітніх правопорушників, ізолятори спеціального призначення). Правове регулювання праці засуджених. Культурно-освітня робота у виправно-трудоих установах. Ветеринарний кодекс 1925 р. (4 розділи, 112 статей): I. Організація та основні завдання державної ветеринарії; II. Про боротьбу з заразними й пошесними хворобами тварин; III. Про ветеринарно-санітарний нагляд; IV. Про ветеринарні органи управління, права та обов'язки посад, осіб і володільців тварин. Інститут помічників ветеринарного лікаря.

Кодекс законів про сім'ю, опіку, шлюб і акти громадянського стану УСРР 1926 р. (п'ять розділів): I. Про сім'ю. II. Про опіку та піклування. III. Про шлюб. IV. Про зміну громадянами прізвищ та імен. V. Визнання особи безвісно відсутньою або

померлою. Умови вступу до шлюбу, випадки визнання шлюбу недійсним, підстави припинення шлюбу. Інститут усиновлення (удочеріння). Легалізація фактичного шлюбу. Державна реєстрація шлюбу. Визнання шлюбу недійсним. Захист майнових прав подружжя. Повне рівняння позашлюбних дітей зі шлюбними. Аліментні зобов'язання батьків і дітей. Інститути опіки та піклування.

Кримінальний кодекс 1927 р. відображав зміни в кримінальному праві, в наслідок прийняттям загальносоюзного кримінального законодавства. Постанова ЦБК СРСР «Про зміну основних засад кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік» та «Положення про злочини державні» від 25 лютого 1927 р. Доповнення Кримінально-процесуальний кодекс 1927 р. новими положеннями, які відображали тенденцію посилення впливу держави на суспільство. Розширення прав органів дізнання. Звужування права на захист. Надзвичайні суди й революційними трибуналами.

Адміністративний кодекс УСРР 1927 р. (15 поділів та 528 статей). Зміст: I. Засади; II. Адміністративні акти; III. Заходи адміністративного впливу; IV. Інші адміністративні примусові заходи; V. Трудовий відбуток на запобігання стихійному лихові та боротьбу з ним; VI. Обов'язки людності в справі охорони громадського ладу; VII. Громадянство УСРР, його набуття і втрата; VIII. Реєстрація і облік руху людності; IX. Товариства, спілки, клуби, з'їзди та збори; X. Правила про культу; XI. Прилюдні видовища, розваги й гра; XII. Користування державним прапором УСРР та печатки; XIII. Нагляд адміністративних органів в царині промисловості; XIV. Нагляд адміністративних органів в царині торгу; XV. Як оскаржувати чинності місцевих адміністративних органів. III Всеукраїнській адміністративний з'їзд. Основні сфери регулювання адміністративного права.

Положення про судоустрій УСРР 1922 р. (4 розділи, 12 глав та 94 статті). Зміст: I. Основні положення; II. Порядок обрання і відкликання народних суддів, дільниці народного суду; III. Народні засідателі й порядок покликання їх до виконання судових обов'язків; IV. Місцезнаходження камери народного судді й канцелярії при ній, звітність народного судді; V. Народні слідчі; VI, Склад губернського суду; VII. Функції губернського суду; VIII. Верховний суд; УСРР; IX. Межі компетенції президії і пленарного засідання Верховного суду; X. Склад касаційної і судової колегій Верховного суду; XI. Порядок дисциплінарної відповідальності судових працівників; XII. Спеціальні судові установи для розгляду справ особливих категорій.

Утворення єдиної системи судових установ: 1. Народний суд (у складі постійного народного судді; 2. Народний суд у складі того ж постійного народного судді та двох народних засідателів; 3. Губернський суд; Верховний Суд УСРР та його колегії. Система спеціальних судів для розгляду справ особливих категорій: I. Військові трибунали; II. Військово - транспортні трибунали; III. Особливі трудові сесії народних судів; IV. Земельні комісії; V. Центральні й місцеві арбітражні комісії. Збереження надзвичайних сесій при губернських судах для розгляду справ про контрреволюційні злочини. Зміни в судовій системі республіки в наслідок утворення

СРСР. Основи судоустрою Союзу РСР і союзних республік від 29 жовтня 1924 р. Нове «Положення про судоустрій УСРР» (23 X. 1925 р.). Структура (12 розділів 20 глав і 188 статей). Основні положення. Подальше оновлення законодавства про судоустрій. Наступне «Положення про судоустрій УСРР» від 11 листопада 1929 року (12 розділів, 20 глав та 251 стаття). Докладна регламентація судових органів Молдавської АСРР. Спрощення порядку обрання народних засідателів. Ліквідація дисциплінарних колегій. Слідчий апарат прокуратури.

Правові підстави утворення СРСР у 1922-1924 рр. Попередній процес федералізації радянських республік. Воєнно-політичний союз радянських республік. Декрет ВЦВК від 1 червня 1919 р. «Про об'єднання радянських соціалістичних республік: Росії, України, Литви, Латвії, Білорусі для боротьби зі світовим імперіалізмом». Союзний робітничо-селянський договір між УСРР та РСФРР від 23 грудня 1920 р. Правова природа взаємовідносин радянських республік в 1920 – 1924 р.р. Зміни політичної системи. Процес ухвалення Декларації та Договору про утворення СРСР (1922-1923 рр.). Конституція СРСР 31 січня 1924 р – її структура та зміст. Державно-правове положення України у складі СРСР. Внесення змін і доповнень до Конституції України у 1925 р. Нова Конституція УСРР 1929 р.

Формування адміністративно-командної системи управління. Законодавчі органи союзного, та республіканського значення. Всесоюзний з'їзд Рад СРСР. Центральний виконавчий Комітет СРСР. Рада Народних Комісарів СРСР. Всеукраїнський з'їзд Рад. Структура та компетенція ВУЦВК, його Президії та РНК УСРР. Положення про ВУЦВК від 12 жовтня 1924 р. Президія ВУЦВК (липень 1926 р.). Положення про Раднарком УСРР від 12 жовтня 1924 р. Українська економічна рада. наркомати. постійне представництво УСРР при уряді СРСР. реформа адміністративно-територіального устрою України. Скорочення у 1922 р. кількостей губерній. Скасування у 1923 р. волостей і повітів. Утворення районів. ліквідація у 1925 р. губерній і створення округів. Перехід від чотирьохступеневої (губернія-повіт-волость-село) до триступеневої (округ – район – село) системи управління. Положення про губернські з'їзди Рад та губвиконкоми (1923 р.), про окружні з'їзди Рад та окрвиконкоми (1923, 1925, 1928 р.р.), про районні з'їзди Рад і райвиконкоми (1923, 1925, 1928, р.р.) про сільські Ради (1923, 1925, 1927р.р.). Положення про міські і селищні ради (1925, 1927 р.р.). Система радянських правоохоронних та репресивних органів СРСР та УСРР 1924-1929 років. Народний комісаріат внутрішніх справ СРСР і УСРР (з 1919 року) та їх повноваження. Об'єднане державне політичне управління при РНК СРСР та його республіканські та місцеві органи. Уповноважений ОДПУ при РНК УСРР. Повноваження органів прокуратури СРСР та УСРР.

Доцент Вовк О.Й.